

A közoktatási intézmények és szociális szolgáltatások vizsgálata Hollókőn

Bogárdi Tünde

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Társadalomtudományi Intézet, Társadalomismereti Tanszék,
3300 Eger, Egészségház u. 4.*

Összefoglalás: Tanulmányom célja annak bemutatása, hogy a Nógrád megyei Hollókőn miként biztosítják és hogyan működnek a helyi köznevelési intézmények, valamint a szociális alapszolgáltatások. Mindennek vizsgálatához települési statisztikai adatokat és a helyi esélyegyenlőségi programot használtam, melyet kiegészítenek a 2023 nyarán végzett falukutató lakossági kérdőíves felmérésének eredményei és a szintén ekkor készített interjúk. Hollókőn az azonosított társadalmi/szociális kihívások – az Észak-Magyarországon, Nógrád megyében jellemzőtől eltérően – inkább a csökkenő lakosságszámmal, az elöregedéssel vannak összefüggésben: a köznevelési intézmények alacsony gyermeklétszáma, valamint az idősebb, de még munkavállalási korú lakosság foglalkoztatottsági helyzete és a nyugdíjaskorú, jelentős számban egyedül élő népességről való gondoskodás kérdései körvonalazódnak a kutatás eredményeként.

Kulcsszavak: köznevelési intézmények, szociális szolgáltatások, Hollókő, falukutató

Examination of of public educational institutions and social services in Hollókő

Tünde, Bogárdi

*Eszterházy Károly Catholic University, Institute of Social Sciences, Department of Social Studies,
3300 Eger, Egészségház út 4.*

Abstract: The aim of my study is to present how public educational institutions and basic social services are provided and operate in Hollókő, located in Nógrád County. For this examination, I utilize municipal statistical data and the local equal opportunity program, supplemented by the results of a village research survey conducted in the summer of 2023 and interviews done during the same period. In Hollókő, the identified social challenges—unlike those typically found in Northern Hungary, Nógrád County—are more related to the declining population and aging: the low number of children in public educational institutions, the employment situation of the older but still working-age population, and the care of the elderly, who often live alone, are all outlined as a result of the research.

Keywords: educational institutions, social services, Hollókő, village research

Bevezetés

Hollókő településről sokaknak az UNESCO világörökségi listáján szereplés, az Ófalu, a hagyományőrzés jut eszébe. Azonban – ahogy már a nyolc évvel korábbi falukutatóról szóló kötetben is kiemeli Molnár (2015) – érdemes többféle perspektívából megvizsgálni. Hiszen Hollókőn is van helyi társadalom, mely a mindennapi élete során ugyanúgy igénybe vesz különböző humán közszolgáltatásokat – mind a köznevelési intézményeket, mind a szociális alapszolgáltatásokat (gyermekjólét-családsegítés).

A helyi társadalom helyzetét bemutató tanulmányból egyértelműen körvonalazódik egy csökkenő lakosságszámú, elöregedő korszerkezetű település, ahol e folyamatokkal összefüggésben a lakosság szükségletei részben a gyermek- és fiatalok köznevelési intézményeinek biztosítására, részben viszont az idős, gyakran már egyedül élő népességről való gondoskodás irányait határozzák meg.

Nógrád megyében jellemzően magas a szegénységben élők, a roma népesség, a hátrányos/ halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, fiatalok száma/ aránya, azonban – ahogy majd a kutatási eredmények is alátámasztják – mindezen probléma nem jellemzi a vizsgált települést.

Anyag és módszer

A kutatásom során a Központi Statisztikai Hivatal T-STAR településstatisztikai adatbázisrendszerének egyes releváns mutatói használatom, mint például a gyermeklétszám a helyi óvodában és az általános iskola alsó tagozatában, törekedve arra, hogy mindezen adatsorokat hosszabb időtávon vizsgáljam. Kitérek továbbá a hátrányos helyzetű gyermekek számára, valamint – a vizsgált települést tekintve fontos vizsgálni, hogy – az általános iskolai tanulók számán belül a más településről bejárók száma miként változott. A gyermekjólét-gyermekevédelem területén a védelembe vett, illetve a veszélyeztetett gyermekek számát vizsgálom, továbbá a házi segítségnyújtásban mint szociális alapszolgáltatásban részesülők számának változását.

A KSH T-STAR adatbázisain kívül több esetben hivatkozom a 2024–2029 között hatályos helyi esélyegyenlőségi programra, mely a tanulmányom szempontjából releváns társadalmi csoportokat mutatja be a helyzetelemzés fejezetében.

Mindezt kiegészítik a Magyar Regionális Tudományi Társaság Faluszemináriumi Kutatóműhelye által 2023 nyarán készített falukutató, azon belül is a lakossági kérdőíves felmérés eredményei, mely során – többek közt – vizsgáltuk, hogy a hollókőiak mennyire elégedettek a helyi oktatással, szociális gondoskodással. (A kérdőíves felmérés részleteit lásd: Nagyné Molnár, 2025)

Eredmények és értékelésük

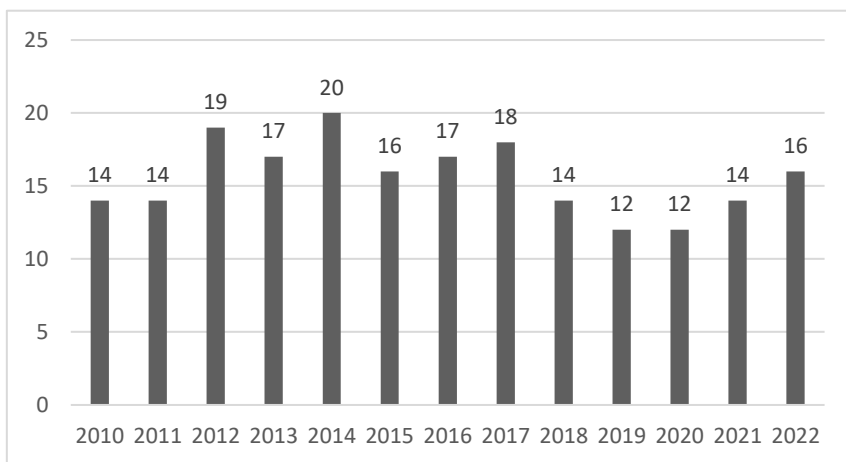
A hollókői köznevelési intézmények: az óvoda és az iskola

Hollókőn óvoda, valamint alsó tagozatos (1–4. osztály) általános iskola működik, az alacsony gyermeklétszámmal is összefüggésben bölcsődét nem tartanak fent.

A 2023. évi falukutatás során Nagyné Dr. Molnár Melinda által Zachar Dorottya óvodavezetővel készített interjú alapján a 2020/2021 óvodai nevelési évben a nyolc beiratkozott gyerekből öt hollókői, kettő alsótoldi, egy nagylóci; a 2021/2022 óvodai nevelési évben a hat beiratkozott gyerekből kettő hollókői, szintén kettő alsótoldi, illetve egy-egy kozárdi és nagylóci; a 2022/2023 óvodai nevelési évre hét beiratkozója volt az óvodának. A kis létszám miatt az óvoda családi hangulatú, van lehetőség az egyéni fejlesztésre, illetve szintén előny, hogy – az óvodavezetővel készült interjú alapján – a fenntartó támogatása kiváló: kicserélték az elmúlt években a bútorzatot, új laminált parketta, és új játékok kerültek be a szobákba, valamint játszótér is készült.

Szintén a 2023 nyarán készült interjú alapján a gyermekállomány 17 fő, akik közül két fő sajátos nevelési igényű, egy fő magatartási zavaros, illetve van négy hátrányos helyzetű (akik azért sorolandóak e kategóriába, mert nevelőszülőnél elhelyezett gyerekek; van Hollókőn egy „befogadó” család).

Az óvodába beírt gyermekek számát mutatja az 1. ábra, mely 2010–2022 között vizsgálja a gyermeklétszám változását.

1. ábra. Óvodába beírt gyermekek, 2010–2022 (fő)

Forrás: KSH T-STAR alapján saját szerkesztés

Megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a hollókői óvodába járó gyermekek száma 12–20 között változott, 2012–2017 között inkább magasabb, míg ezt követően csökkenő létszám a jellemző, de a 2019. és 2020. éveket követően újból növekedés figyelhető meg.

Az óvodában is megfigyelhető, hogy nemcsak a hollókői gyerekek járnak oda, Nagyné Tóth (2006) a következőképpen fogalmaz: „Az óvoda varázsa nem is a helyeket kápráztatta el, hanem a szomszéd falvakba leköltöző fővárosi szülőket. Ők nem a közelebbi városi óvodát választották, hanem a télen kicsit körülményesebben megközelíthető, de a gyerekük fejlődését mindenképp jobban szolgáló, hagyományörző kedves hollókői ovit. Ebben az évben megduplázódott az ovisok létszáma, és az iskolába is jöttek a szomszéd falvakból. Ez azért nagyon fontos, mert fogyóban lévő kis falunkban ismét felpezsdülhet az élet, talán még annyira is megtetszene az ittlét, hogy ide is költöznének a városból. Sokaknak fontos, hogy a gyerekeik első meghatározó 10 évét itt tölthessék.” Vagyis már az általam vizsgált időszak előtt is kérdéses volt a közoktatási intézmények fenntarthatósága létszám-problémák miatt, mely hiányt a más településekről érkező gyerekekkel „pótolták”. Egyfajta győztes-győztes helyzetként írja le Nagyné Tóth (2006) hiszen ezzel jól járt Hollókő (megmaradnak az intézményei), a hollókői szülők és gyerekek (aki nem akarja, nem kell óvodába, alsó tagozatba) másik településre vinni a gyermekét), illetve azon szülők és gyerekek is, akik más településről Hollókőre hordják a gyerekeiket óvodába, iskolába.

Egyúttal azonban nemcsak az jellemző, hogy nem hollókői gyerekek is járnak a hollókői óvodába, hanem az is, hogy hollókői gyerekeket elvisznek a szüleik másik település óvodájába. Ez általában – az óvodavezetővel készült interjú szerint – akkor történik leginkább, ha a gyermek idősebb testvére már valamelyik környékbeli iskolába jár (felső tagozatba). A szándék azonban egyértelmű, hogy a hollókői gyerekeket Hollókőben tartsák, amíg az életkorának megfelelő köznevelési intézmények rendelkezésre állnak. Ennek érdekében beiskolázás idején „iskolakóستولت” rendeznek, ilyenkor a nagycsoportosok átmennek az iskolába; illetve az 1. osztályba menők elmehetnek a nyári iskolai táborba. Az óvoda-iskola kapcsolat egyébként is szoros: ugyanabban az épületben vannak (a nagyobb iskolás gyermek és a kisebb óvodás lényegében egy helyre jár), valamint közös kirándulásokat is szerveznek az iskolával. (Zachar Dorottya óvodavezető, interjú, 2023)

Mindezen folyamatokkal már a nyolc évvel korábbi falukutatás során is találkozunk, akkor Eckert (2015) az alábbiakat emelte ki: „Az óvoda végeztével legtöbbször a szomszéd teremben kezdik meg az iskolát, de egyre többen vannak azok, akik rögtön más településre viszik gyermeküket. Vagy azért, mert már az idősebb testvér is oda jár, vagy csak egyszerűbbnek ítéli meg a szülő, ha nem kell osztályközösséget váltania a gyermeknek 4. osztály után. Sajnos azok a gyermekek, akik nagyon

hamar kikerülnek a helyi közösségből, nehezen tudnak bekapcsolódni később a kortársaikkal együtt a nagy rendezvényekbe. Ez megnehezíti a fiatalok integrálását a falu közösségébe.”

A helyi esélyegyenlőségi program kitér a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek jelenlétére is az óvodában, melyet az 1. táblázat foglal össze.

1. táblázat. Az óvodába beírt gyermekek száma, továbbá – azon belül a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma és aránya, 2017–2022

év	Óvodába beírt gyermekek száma (gyógy-pedagógiai neveléssel együtt) (fő)	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű óvodás gyermekek száma (gyógypedagógiai neveléssel együtt) (fő)	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű óvodás gyermekek aránya az óvodás gyermekeken belül (%)
2017	18	0	0,00
2018	14	5	35,71
2019	12	0	0,00
2020	12	0	0,00
2021	14	1	7,14
2022	16	0	0,00

Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program 2024–2029, 34. oldal

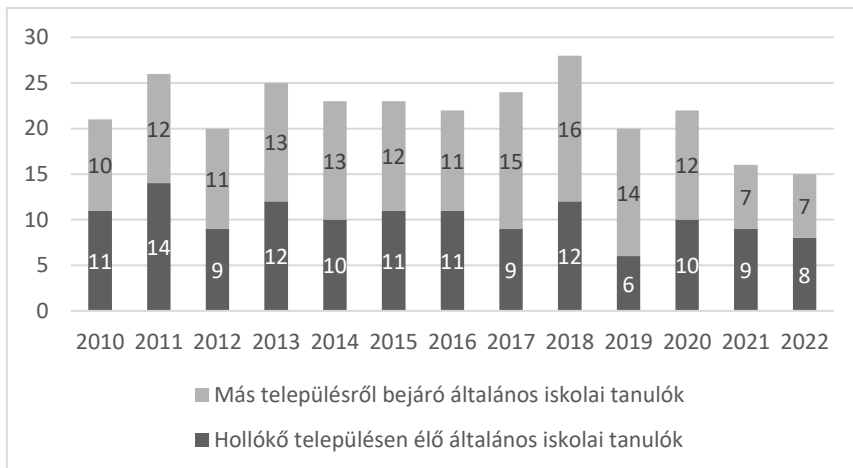
Mielőtt azonban a helyi vonatkozású adatsorokat elemezzük, szükséges tisztázni, hogy a törvény milyen körülmények esetén tekint egy gyermeket hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűnek.

Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 67/A. § (1) bekezdése alapján hátrányos helyzetűnek számít „az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

- a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége,
- szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága,
- a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei”.

Halmozottan hátrányos helyzet akkor állapítható meg, ha e három körülmény közül legalább kettő fennáll (vagy nevelésbe vett gyermekről, vagy utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtttről van szó).

Egyértelműen megállapítható, hogy két év kivételével a vizsgált időszakban nem volt hátrányos helyzetű/ halmozottan hátrányos helyzetű gyermek a hollókői óvodában. (Egyetlen kiugró érték figyelhető meg, 2018-ban 5 fő, vagyis az akkori óvodások 35,71%-a hátrányos helyzetű volt.)

2. ábra. Általános iskolai tanulók a nappali oktatásban, 2010–2022 (fő)

Forrás: KSH T-STAR adatok alapján saját szerkesztés

A helyi esélyegyenlőségi program megállapíthatja, hogy a hátrányos, a halmozottan hátrányos helyzetű, valamint a sajátos nevelési igényű és beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek ellátása „mind az óvoda, mind az iskola esetében integráltan történik. Az óvodában a kiemelt figyelmet igénylő tanulók nevelése a gyermek életkorától és állapotától függően a többi gyerekkel integráltan azonos óvodai csoportban, logopédus óraadó biztosításával a szakértői véleményben meghatározott óraszámban, a megjelölt fejlesztési feladatok elvégzésével történik.” (HEP, 2024–2029).

Az óvodai gyermeklétszám vizsgálata után indokolt mindezt megtenni a helyi általános iskola esetében is (2. ábra), ahol azonban szükségesnek tartottam nemcsak a tanulók számát, hanem azt is feltüntetni az ábrán, hogy miként változott a vizsgált 2010-2022 időszámban helyi vagy más településről bejáró tanulók száma.

A hollókői iskolában mindössze alsó tagozat (1–4. osztály) működik, az intézményvezetővel készített interjú alapján összevont osztályokkal (1–2., valamint 3–4. osztály). A tanulói létszám minimuma a vizsgált időszakon belül 2022-ben 15 fő volt, míg maximuma 2018-ban 28 fő. Fontos azonban megállapítani, hogy 2010, 2011, 2021, 2022 évek kivételével magasabb arányban voltak a hollókői iskolában a más településről bejáró tanulók (pl. Alsótold, Sámsonháza – Matos Eszter interjú, 2023), mint a helyiek. (Annak ellenére, hogy az utolsó két vizsgált év biztató tendenciát is mutathatna, ki kell emelni, hogy mindez úgy történt meg, hogy közben tovább

csökkent a Hollókő településen élő, a helyi iskolában tanulók száma is.) Egyúttal fontos megemlíteni azt is, hogy míg a nyolc évvel korábbi falukutatók során Eckert (2015) beszámolt arról, hogy az iskola minden osztályában tanítanak egy ún. Hollókő nevű tantárgyat, mely a helyi identitás erősítését szolgálja, ez a 2023. évi falukutatónk idejére megszűnt – helyette igyekeznek minden tantárgyat kötni a településhez (Matos Eszter interjú, 2023).

Az óvodához hasonlóan a helyi iskolában is érdemes megvizsgálni a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók számát/arányát (2. táblázat).

A helyi óvodához hasonlóan az általános iskola esetében is megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma alacsony.

2. táblázat. A helyi iskolába beírt gyermekek száma, továbbá – azon belül a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma és aránya, 2017–2022

év	Általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő)	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (fő)	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya az általános iskolai tanulókon belül (%)
2017	24	3	12,50
2018	28	3	10,71
2019	20	1	5,00
2020	22	0	0,00
2021	16	1	6,25
2022	15	n.a.	n.a.

Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program 2024–2029, 35. oldal

A helyi óvodához hasonlóan az általános iskola esetében is megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók száma alacsony.

A szociális szolgáltatások Hollókőn

A helyi esélyegyenlőségi program a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások közül kiemeli a házi segítségnyújtást, a falugondnoki szolgáltatást, valamint a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatot.

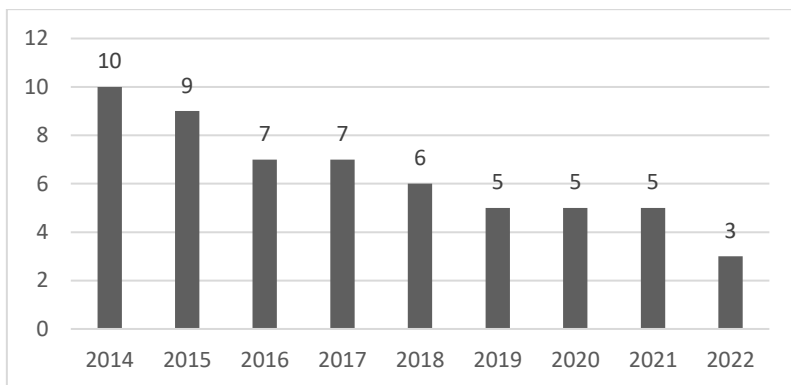
Az 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 63. § (1) bekezdése értelmében a házi segítségnyújtás keretében „a szolgáltatást igénybe vevő személy saját lakókörnyezetében kell biztosítani az önálló életvitel fenntartása érdekében szükséges ellátást.”

A (2) bekezdés szerint ez történhet „szociális segítség vagy – a szociális segítség tevékenységeit is magába foglaló – személyi gondozás” formájában. Előbbi keretében a (3) bekezdésben foglaltak szerint biztosítani kell „a) a lakókörnyezeti higiénia megtartásában való közreműködést, b) a háztartási tevékenységben való közreműködést, c) a veszélyhelyzetek kialakulásának megelőzésében és a kialakult veszélyhelyzet elhárításában történő segítségnyújtást, d) szükség esetén a bentlakásos szociális intézménybe történő beköltözés segítségét”. A (4) bekezdés pedig a személyi gondozás keretében biztosítandó további feladatokat részletezi, melyek részben „a) az ellátást igénybe vevővel a segítő kapcsolat kialakítását és fenntartását”, részben „b) a gondozási és ápolási feladatok elvégzését” jelentik a szociális segítség tevékenységein túl.

Hollókőn az önkormányzat a házi segítségnyújtás mint szociális alapszolgáltatási feladat ellátására egy fő ápoló – szociális gondozót alkalmaz, aki „segítséget nyújt az idős ember számára a mindennapi nehézségek leküzdésében, legyen az betegséggel vagy háztartással kapcsolatos probléma, segít a bevásárlásban, gyógyszer beszerzésben, hivatalos ügyek intézésében”. (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029)

A település előregedő korszerkezete, az egyszemélyes háztartásban élő, idős-korú lakosság magas aránya alapján feltételeztem, hogy a házi segítségnyújtásban részesülők száma is magas lesz a településen, azonban a vonatkozó statisztikai adatokat vizsgálva ennek ellenkezőjét állapíthatjuk meg (3. ábra).

A 2014–2022 időszámban vizsgált a Hollókőn házi segítségnyújtásban részesülők számának változását, mely egyértelműen csökkenő tendenciát mutat. Valószínűsíthető, hogy számos, az idősök szükségleteivel összefüggő feladatot nemcsak a házi segítségnyújtás, hanem a településen szintén működő falugondnoki szolgáltatás keretén belül biztosítanak. Ahogy ezt a Helyi esélyegyenlőségi program is megfogalmazza: „A falugondnok a szociális gondozóval együttműködve segíti az idős korúak bevásárlását, gyógyszerjeinek kiváltását, valamint szükség esetén végzi az óvodások és általános iskolások szállítását.” (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029). A falugondnoki szolgáltatás egy fő falugondnok látja el egy nyolc fő szállítására alkalmas gépkocsival.

3. ábra. A házi segítségnyújtásban részesülők száma Hollókőn, 2014–2022 (fő)

Forrás: KSH T-STAR adatok alapján saját szerkesztés

„A Falugondnoki Szolgálatra, mint szociális alapszolgáltatás működtetésére – a település életkori összetételéből adódóan – a továbbiakban is szükség van. E szolgáltatásra nagyrészt állami normatív támogatás ad lehetőséget. A tevékenységet a szociális szakápolói-gondozói szolgáltatás – mint önként vállalt feladat – egészíti ki.” (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029)

Már a 2015. évi falukutatás során is pozitívan értékelték az akkori válaszadóink a falugondnok munkáját, kiemelve, hogy miután gyógyszerár nincs a településen, a gyógyszerek kiváltásában fontos segítséget jelent az idősök számára (Bálint, 2015).

Hollókőn a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatot a Szécsény és Térsége Humánszolgáltató Központ biztosítja. „A Gyermekjóléti Szolgálat gyermekjóléti alapel látást, gyermekjóléti szolgáltatást nyújt. A gyermekjóléti szolgáltatás: a gyermek egyéni érdekeit védő személyes, szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi, lelki egészségének családban történő nevelésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.” (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029).

Mindez azt jelenti, hogy Hollókő településen „heti rendszerességgel családgondozó segíti az itt élő, szociális- és mentálhigiénés problémái vagy krízishelyzete miatt segítséget igénylő személyt, illetve családot, az ilyen helyzethez vezető okok megelőzésében, a krízishelyzet megszüntetésében, valamint az életvezetési képességének megőrzése érdekében.” (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029)

A gyermekvédelem vonatkozásában érdemes megvizsgálni, hogy miként alakul a védelembe vett és a veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma a településen (3. táblázat).

3. táblázat. A védelembe vett és a veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma Hollókön, 2017–2022 (fő)

év	Védelembe vett kiskorú gyermekek száma (fő)	Veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma (fő)
2017	0	n.a.
2018	0	n.a.
2019	1	1
2020	1	2
2021	0	4
2022	0	4
2017	0	n.a.

Forrás: Helyi esélyegyenlőségi program 2024–2029, 28.old.

A védelembe vétel az 1997. évi gyermekvédelmi törvény 68. § (1) bekezdése alapján azt jelenti, hogy „Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a gyámhatóság a gyermeket azonnal végrehajtható határozatával védelembe veszi.”

A veszélyeztetettség pedig „olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza” (1997. évi gyermekvédelmi törvény 5. § n) pontja)

A 3. táblázatból megállapítható, hogy bár a védelembe vett gyermekek száma Hollókön alacsony, a veszélyeztetett gyermekek száma növekvő tendenciát mutat (de szintén nem tekinthető magas értéknek).

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek évi átlagos száma is csökkenő tendenciát mutat az elmúlt években. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek – anélkül, hogy részletesen bemutatnám tanulmányomban a törvényi vonatkozásokat – a szociális helyzete alapján jogosult igénybe venni további kedvezményeket, támogatásokat (mint például az ingyenes vagy kedvezményes intézményi gyermekétkeztetést és szünidei gyermekétkeztetést, évi két alkalommal pénzbeli támogatást stb.). Hollókön 2017-ben és 2018-ban 4–4, 2019-ben és 2020-ban 3–3, 2021-ben és 2022-ben pedig nulla gyermek részesült rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029).

Akár a veszélyeztetett, akár a védelembe vett kiskorú gyermekek, akár pedig a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek számát vizsgáljuk, látható, hogy Hollókő település esetében az érintett gyermekek, családok száma minimális. Ugyanakkor „az önkormányzat lehetőségeihez mérten segíti és támogatja a nagycsaládosokat, illetve a nehéz anyagi helyzetben élő családokat” (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029).

Vannak olyan, bizonyos élethelyzetek (pl. különböző krízishelyzetek) esetén szükségessé váló szolgáltatások, amelyeket nem köteles helyben biztosítani egy-egy település. Ugyanakkor – ha szükségessé válik, igénybe vehetőek: „A családok átmeneti elhelyezését a vonzáskörzet, illetve a távolabb lévő településeken oldható meg. Salgótarjánban a Magyar Vöröskereszt által üzemeltetett „Menedék” Családok Átmeneti Otthona, Etesen a Családok Átmeneti Otthona, Balassagyarmaton a Reménysugár Otthon látja el ezt a feladatot.” (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029)

Bár tanulmányomnak nem célja a helyi egészségügyi szolgáltatások vizsgálata, szükségesnek tartom megemlíteni, hogy – szintén a Helyi esélyegyenlőségi program alapján – a védőnői szolgáltatás helyettesítés keretében Nagylóc településen vehető igénybe, a gyermekorvosi feladatokat pedig a háziorvos látja el, de több szülő másik településre, például Szécsénybe vagy Pásztóra hordja gyermekét gyermekorvoshoz. (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029).

A körvonalazódó helyi társadalmi és/vagy szociális problémák/kihívások

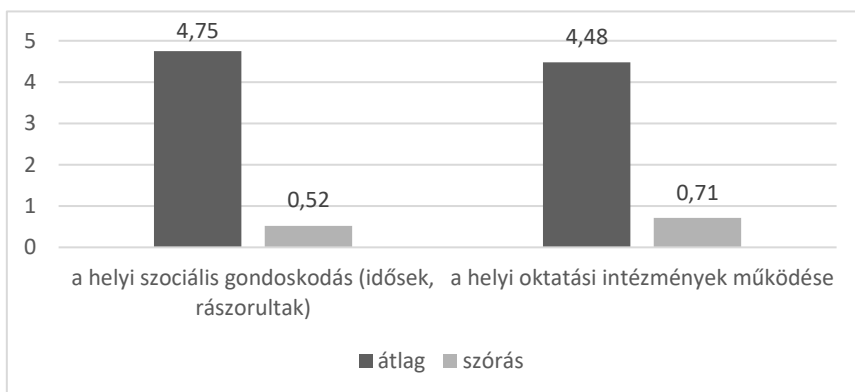
Hollókő – eltérően számos, a környezetében lévő Nógrád megyei településtől – nem vagy nem olyan mértékben küzd a szegénység problematikájával. Ahogy a helyi esélyegyenlőségi programban is megállapítást nyer (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029): „Hollókő községben mélyszegénységben élő nincs. Romának senki nem vallja magát.”

Kihívást inkább a már többször említett elöregedő korszerkezet és ezzel összefüggésben a köznevelési intézményben jelenlévő csökkenő gyermeklétszám jelent.

A munkanélküliség kérdéskörét érdemes még megemlíteni, mely egyrészt jelenti a női munkavállalókat, akik „körében szintén magas az alapfokú végzettséggel rendelkezők száma” Továbbá „ugyancsak jelentős azon női álláskeresők száma, akik rendelkeznek ugyan szakiskolai végzettséggel, azonban azok jellege olyan, amely miatt a végzettségen nem tudják megfelelően hasznosítani a munkaerőpiacon”. (Helyi esélyegyenlőségi program, 2024–2029). Másrészt pedig a munkaképes korú lakosság köréből az 50 év felettieket. (A fiatal felnőttek körében nem került megállapításra mindez, de ennek oka inkább abban keresendő, hogy ők a munka reményében elmennek más településre, városba. Mindez így nem munkanélküliségi problematikaként jelenik meg a településen, ugyanakkor – ha nem térnek vissza, elköltöznek, akkor jelentősen érinti Hollókő jövőjét.)

A falukutatók során készített elégedettség-vizsgálat vonatkozó eredményei

A 2023. nyarán végzett kérdőíves felmérés során elégedettség-vizsgálatot is készítettünk, mely során – számos vizsgált tényező mellett – kutatási témám szempontjából releváns, hogy megkérdeztük, milyennek ítélik meg a helyi szociális gondoskodást (pl. az idősekről, rászorulókról) és a helyi oktatási intézmények működését. (4. ábra)

4. ábra. A helyi szociális gondoskodás és az oktatási intézmények működésének megítélése a lakossági kérdőíves felmérés alapján (egyötől ötig osztályzás)

Forrás: a 2023. évi lakossági kérdőíves felmérés adatai alapján saját szerkesztés

Mindkét esetben egyötől ötig skálán kellett véleményt alkotniuk a válaszadóknak, ahol az egyes jelentette a legrosszabb, az ötös pedig a legjobb osztályzatot. A falukutatók során összesen 58 háztartási kérdőív került kitöltésre, ezen válaszadók közül a helyi szociális gondoskodásról 51 válaszadó alkotott véleményt, a helyi oktatási intézmények működéséről pedig 33 válaszadó.

A helyi szociális gondoskodás esetében az osztályzatok átlagértéke 4,75; a szóráserőteke pedig 0,52; a helyi oktatási intézmények működését tekintve pedig az átlagérték 4,48; a szóráserőteke pedig 0,71. Vagyis megállapítható, hogy mind a szociális gondoskodással, mind a helyi oktatási intézményekkel jellemzően elégedettek voltak a megkérdezettek, bár előbbit jobbnak ítélték meg. A szóráserőtekek azt mutatják, hogy a helyi szociális gondoskodást nemcsak jobbnak ítélték meg, de e véleményalkotásban is egységesebbek voltak a válaszadók, mint az oktatási intézmények kapcsán.

Az osztályzáson túl szöveges értékelésre is lehetősége volt a megkérdezetteknek. A helyi szociális gondoskodás esetében csak az ötös osztályzatok egy részéhez fűztek indoklást a kérdőíves felmérés során. E válaszok leginkább csak a „nővér” vagy a „nővér” és a falugondnok tevékenységét, segítőkészségét dicsérik. (Az idézőjelet indokolja, hogy a válaszadók – szinte kivétel nélkül – nővéreként említet-

ték a házi segítségnyújtásban dolgozó szociális gondozót. (Valószínűleg nem keverhették össze a helyi egészségügyi ellátással, hiszen arra külön rákérdezett a kérdőív. Ott a válaszadók asszisztensként említették meg a házi orvos munkatársát.)

A helyi oktatási intézmények működése kapcsán megfogalmazott szöveges indoklások egy része a „nagyon jó, ajánlják” és az „új tanárok vannak, elégedettek”, azonban többen negatívként fogalmazták meg, hogy csak 1–4. osztály érhető el a településen. (Valószínűleg e tény okozza a helyi oktatási intézmények működésének „alacsonyabb” átlagértékét, mert más negatív tartalmú szöveges indoklás nem volt.)

E vélemények összefüggést mutatnak a 2015. évi falukutatás elégedettség-vizsgálatának eredményeivel, sőt talán azt is megállapíthatjuk, hogy 2023-ban jobbnak ítélték meg a helyi oktatási intézmények működését. (A legrosszabb válasz is közepes (3) volt, míg 2015-ben a teljes skálát felölelték.) (Eckert, 2015)

Köveztetések és javaslatok

Hollókő közoktatási intézményeit és szociális szolgáltatásait vizsgálva nem hagyhatóak figyelmen kívül azon társadalmi folyamatok, amelyek jellemzik a települést: az alacsony, és csökkenő tendenciát mutató lakosságszám; az elöregedő korszerkezet, az idősök – és főként az egyedülálló idősök – magas, a gyermekek alacsony száma.

Mindezek kihívások elé állítják nemcsak az intézményrendszert, hanem a helyi önkormányzatot is. Ugyanis az idős korosztály megjelenik a falugondnoki szolgálat kiemelt igénybe vevőjeként, a házi segítségnyújtás ellátottjaként; azonban foglalkozni kell azzal is, hogy a megfelelő intézmény- és szolgáltatásrendszert biztosítani tudja a település. Jelenleg óvoda és az általános iskola alsó tagozata működik Hollókőn, megállapíthatjuk, hogy stagnáló, talán csökkenést mutató gyermeklétszámmal. Azonban látni kell azt is, hogy a hollókői közoktatási intézményekbe járó gyerekek egy jelentős része nem hollókői lakos. Az intézmények színvonala megfelelő, melyet az elégedettség-vizsgálat is alátámaszt – és így tudnak vonzóvá válni más települések lakosai számára, ami garantálni tudja a működéshez szükséges létszámot.

Irodalomjegyzék

Bálint, Cs. (2015): Egészséges (?) Hollókő. Acta Regionis Rurum, 9. 92–103.

Eckert, M. (2015): A jövő záloga: a hollókői ifjúság helyzete és lehetőségei. Acta Regionis Rurum, 9. 72–80.

Molnár, M. (2015): Falukutatás Hollókőn. Acta Regionis Rurum, 9. 4–9.

Nagyné Molnár, M (2025): Út az örökségturizmusig: faluszemináriumi kutatások Hollókőn. Acta Regionis Rurum, 19. 5–15.

Nagyné Tóth, Gy. (2006): Hollókő – „Menjünk, vagy hagynak maradni!?”. PAROLA. A közösség- és társadalomfejlesztés folyóirata, 5. 18–19. <https://kofe.hu/parola/parola-folyoirat/holloko-menjunk-vagy-hagynak-maradni/>

Egyéb források

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

Hollókő Község Önkormányzata: Helyi esélyegyenlőségi program 2024–2029.

Központi Statisztikai Hivatal T-STAR településszociális adatbázisrendszer

Interjúalanyok

Matos Eszter intézményvezető, iskola

Zachar Dorottya óvodavezető

1. kép. Játsszóter ma: látogatóknak és helyieknek (Fotó: Nagyné Molnár Melinda)

2.kép. Iskolai berendezések a múlt században (Fotó: Bálint Csaba)

3.kép. Generációk (Fotó: Nagyné Molnár Melinda)

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license:

CC-BY-NC-ND-4.0.